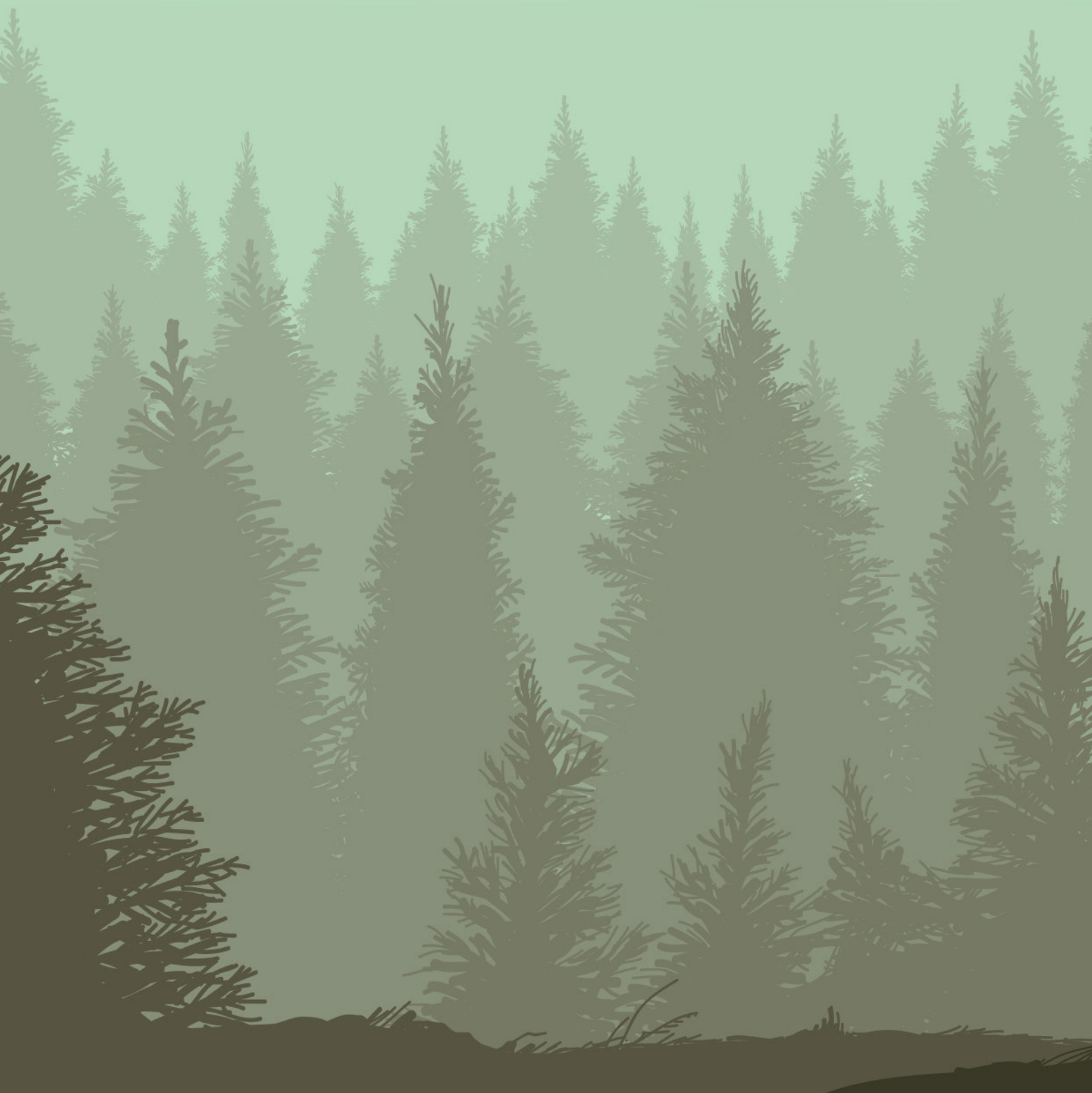

Rohkeasti luontoon

Maastokatselmukset suunnittelun tukena
Ideakortti

METSÄHALLITUS

Miksi yhdessä maastoon?

Tässä ideakortissa esitellään Rohkeasti luontoon -hankkeessa järjestettyjen maastokatselmusten toteuttamisen runko, jota voi vapaasti hyödyntää ja soveltaa omassa työssään.

Rohkeasti luontoon -hankkeessa (4/2015-9/2016) aloitetun kehittämistoiminnan tavoitteena on edistää yhdenvertaisten luontoliikuntamahdollisuuksien toteutumista sekä laajentaa eri organisaatioiden ymmärrystä esteettömyydestä ja saavutettavuudesta, terveysliikunnasta, soveltavasta liikunnasta, luonnon terveys- ja hyvinvointivaikutuksista, luontoliikuntamahdollisuuksista sekä yhteistyömahdollisuuksista.

Rohkeasti luontoon -hankkeessa pureuduttiin valtakunnalliseen liikunnan edistämisen tavoitteeseen, jossa eri hallinnonaloilla ja organisaatioissa tulisi luoda mahdollisuudet fyysisesti aktiiviseen elämään. Tavoitteena on kannustaa kaikkia liikkumaan Suomen upeassa luonnossa; esimerkiksi sairaudet tai vammat eivät ole este luontoliikunnalle.

Rohkeasti luontoon -hankkeen toiminnassa keskeiseksi toimintaperiaatteeksi nousi aitojen asiakkaiden (liikunta-, kansanterveys- ja vammaisjärjestöjen ja paikallisyhdistysten jäsenien) ja kokemuskouluttajien vahva osallistaminen kehittämistyöhön ja keskeisenä tiedonkeruun ja suunnittelun menetelmänä hyödynnettiin maastokatselmuksia.

Maastokatselemukset, maastoretkeilyt tai kiertokävelyt ovat hyviä tapoja kehittää, suunnitella ja arvioida luontokohteita käyttäjälähtöisesti. Ne ovat osallistuvan suunnittelun menetelmiä ja tukevat hyvin esimerkiksi laadullista tiedonkeruuta (kuten kyselylomakkeet). Maastokatselmuksia voi toteuttaa ja hyödyntää monin eri tavoin.

Soveltaminen koulutuspäiviin

Maastokatselmuksia voi hyödyntää myös osana koulutuspäivää. Rohkeasti luontoon -hankkeen koulutuspäivissä aamupäivässä sovellettiin maastokatselumusmallia ja palveluita arvioitiin sekä eri teemoista keskusteltiin yhdessä liikunta-, kansanterveys- ja vammaisjärjestöjen kokemusasiantuntijoiden kanssa luontokohteella. Iltapäivällä toivottujen aihealueiden tuntemusta syvennettiin asiantuntijaluentojen myötä. Luennoitsijoina olivat terveysliikunnan, soveltavan liikunnan ja luontoliikuntapalveluiden ammattilaiset ja asiantuntijat. Aamun maastokäynti johdatteli osallistujat mukavasti iltapäivän luentoihin ja toi koulutuspäivään mukaan käytännönläheisyyttä. Koulutusmallin testipäivissä oli mukana Metsähallituksen henkilöstön lisäksi myös yhteistyökumppaneita, kuten kuntien edustajia ja luontokohteiden yhteistyöyrityksiä.

Maastokatselmusten vahvuutena suora vuorovaikutus ja aidot kohtaamiset

Kasvokkain kohtaaminen aidossa toimintaympäristössä osoittautui tärkeäksi asiaksi sekä kokemusasiantuntijoille ja järjestöjen edustajille että luontokohteiden ylläpitäjillekin. Luontoympäristön vahvuutena on, että keskustelu sujuu yleensä luonnossa kuin itsestään ja vuorovaikutus eri ihmisten välillä on tutkitustikin helpompaa kuin vaikkapa sisätiloissa.

Maastokatselemukset mahdollistavat palveluiden suunnittelijoiden ja käyttäjien aidot kohtaamiset ja avoimen keskustelun. Katselemukset ovat hyvä tapa arvioida aluetta systemaattisesti. Maastokatselemukset osoittavat hyvin palveluiden aidon toimivuuden. Haasteena voi olla katselmuksiin osallistuvien arvioitsijoiden valinta, mikä vaikuttaa lopputulokseen. Näkökulmat ja yhteistyötahot kannattaa valita tarkasti ratkaistavan suunnitteluhaasteen mukaan.

Maastokatselumuksia kannattaa hyödyntää hankkeiden käynnistys- ja suunnitteluvaiheissa, mutta myös jälkiarvioinnissa. Maastokatselmuksiin kutsutaan osallistujia ja arvioitsijoita suunniteltavan tai arvioitavan palvelun mukaan.

Maastokatselmusten järjestäminen voi tuntua työläältä, mutta katselmuksiin käytetty aika ja vaiva maksaa itsensä varmasti takaisin! Loppujen lopuksi järjestelyt hoituvat tutulle kohteelle jouhevasti ja katselmuksen laajuuden voi valita itse.

Lähde: Harjula, Paula (2011). Tapaustutkimus Naissaaren virkistysalueen kehittämistä iäkkäiden näkökulmasta vuonna 2011. Jyväskylän yliopisto.

1. Maastokatselmusten suunnittelu

Katselmukset voi toteuttaa kevyemmin tai kattavammin, riippuen ratkaistavasta suunnitteluhaasteesta, arvioitsijoiden määrästä, budjetista, aikataulusta tai luontokohteen sijainnista.

Rohkeasti luontoon -hankkeen maastokatselmusten ostopalvelubudjetti oli n. 200–1500 €. Osallistujamäärä katselmuksissa oli n. 15–30 henkilöä. Osallistujille tarjottiin hankkeessa yhteiskuljetus kohteelle, kahvit ja lounas.

Maastokatselmuksen suunnittelussa kannattaa hyödyntää keskeisimpiä yhteistyökumppaneita ja heidän asiantuntemustaan ja verkostojaan. Katselmuksen suunnitteluun kannattaa varata aikaa 1–2 työpäivää.

Suunnitteluvaiheessa ja yhteisissä suunnittelupalavereissa

- päätetään arvioitava kohde (luontokohde, kulttuurikohde, yms.) ja palvelu (retkeilypalvelu/retkeilypalvelut, reitti, kartta, verkkosivut yms.)
- määritellään katselmuksen budjetti
- määritellään ja rajataan tarkasti katselmuksen tavoite ja suunnittelu-, tai arviointihaaste (esim. esteettömyyden arviointi tai uuden reitin suunnittelu)
- määritellään tarvittaessa tarkemmin näkökulmat (luontoharrastus/harrastukset, lapsiperheet, esteettömyys, reitin pituus, viitoitus ja opasteet, verkkosivujen sisältö, kartta, kulttuuriperintö, ympäristön viihtyvyys tms.)
- sovitaan katselmuksen järjestelyistä ja vastuista (järjestäjät, vastuuhenkilöt ja tiedotus)
- päätetään katselmuksen päivämäärä ja aika (koko päivä, puoli päivää tms.)
- määritellään katselmuksen kutsuttavat arvioitsijat sekä selvitetään ja listataan heidän yhteystietonsa
- päätetään mahdollisten kuljetusten, tarjoilujen (ja majoituksen) järjestämisestä
- sovitaan muista järjestelyihin liittyvistä toimenpiteistä ja vastuista
- sovitaan raportointitapa

2. Kutsukirje ja ilmoittautuminen

Katselmukseen kutsuttaville arvioitsijoille lähetetään (sähköpostitse) kutsukirje tai vaihtoehtoisesti soitetaan hyvissä ajoin ennen katselmusta. Kutsukirjeestä kannattaa lähettää myös muistutusviesti ennen viimeistä ilmoittautumispäivää. Osallistujien kontaktointiin kannattaa vartaa aikaa noin 1 työpäivä.

Kutsukirjeessä tai puhelussa tulisi käydä selkeästi ilmi:

- miksi katselmus järjestetään ja päivän tavoite?
- mitä kohdetta/palvelua maastokatselmuksessa arvioidaan?
- missä katselmus järjestetään (pvm, kellonaika ja sijainti) sekä linkki kohteen mahdollisille nettisivuille
- miten katselmuksen tuloksia hyödynnetään?
- ketä katselmukseen on kutsuttu arvioitsijoiksi?
- onko katselmus ilmainen?
- järjestetäänkö kohteelle kuljetus?
- tarjotaanko osallistujille kahvit tai lounas?
- miten päivään tulee varustautua
- mahdolliset toiveet arvioitsijoille
- ilmoittautumisohjeet (miten katselmukseen ilmoitetaan, ruoka-aineallergiat, liikkumisrajoitukset)
- järjestäjän yhteystiedot (sähköposti ja puhelin)
- mahdolliset muut lisätiedot

3. Valmistelut

Maastokatselmusten järjestelyt kannattaa aloittaa hyvissä ajoin ennen katselmusta. Työaika ennakkojärjestelyihin kannattaa varata noin. 1–2 työpäivää katselmuksen laajuudesta riippuen.

Ennakkojärjestelyissä tulisi:

- suunnitella päivän kulku ja laatia ohjelma aikatauluineen
 - (hintavertailu ja) varata mahdolliset kuljetuspalvelut
 - (hintavertailu ja) varata mahdolliset ruokailupalvelut ja kahvit
 - varata mahdolliset kokoustilat
 - laatia turvallisuussuunnitelma ja hankkia ensiapulaukku
 - koota arvioitsijoita varten materiaali kansioon (kartta arvioitavasta kohteesta, muistiinpanovälineet ja muut tarpeelliset materiaalit)
 - tulostaa kuvien käyttöoikeus- ja kuvauslupalappuja valmiiksi, jos katselmusten kuvia halutaan hyödyntää myöhemmin
-
- käydä vastuuhenkilöiden johdolla läpi päivän kulku järjestäjien kesken ja sopia järjestelyvastuista päivän aikana
 - laatia nimilaput
 - varata päiväksi kamera
 - laatia mahdollinen tiedote, mikäli mediaa halutaan paikan päälle tai juttuja päivästä eri medioihin

4.Osallistujien ohjeistus

1–2 viikkoa ennen maastokatsemusta katselmukseen ilmoittautuneille arvioitsijoille lähetetään ennako-ohjeistus ja päivän ohjelma sähköpostitse. Ohjeistuksen ja ohjelman laatimiseen kannattaa varata työaika noin 4 h (sekä mahdollinen maastossa käynti ohjeistuksen laatimisen tueksi).

Ohjeistuksen esimerkkisisältö:

- liitteenä lopullinen päivän ohjelma aikatauluineen, jossa näkyvissä myös mahdollisten kuljetusten lähtö- ja paluupaikka sekä järjestäjän yhteystiedot
- mahdollinen etukäteistehtävä (esim. nettisivuihin tutustuminen tai etukäteen pohdittavia kysymyksiä keskustelun tueksi)
- lyhyt kuvaus kuljettavasta reitistä tai arvioitavaan palveluun tutustumisesta
- lyhyesti kuvattuna turvallisuuteen ja varusteisiin liittyvät erityiskysymykset (esim. liukkaus, sääoloin varustautuminen yms.)

5. Toteutus

Maastokatselmus voi olla toteutukseltaan kevyempi ja lyhyempi (2-4 h) tai pidempi ja kattavampi 1–2 päivää. Lyhyemmät ja kevyemmät katselmukset soveltuvat hyvin taajamien lähellä sijaitsevien kohteiden arviointiin, jolloin esimerkiksi kuljetuksia ei tarvitse erikseen järjestää.

Päivän kulku voisi olla esimerkiksi seuraavanlainen koko päivän arviointitilaisuudessa:

klo 9.00–9.30

- siirtyminen bussilla tai omalla kyydillä kohteeseen

Klo 9.30–10.00

- aamukahvit kohteessa
- turvallisuussuunnitelman läpi käynti
- päivän ohjeistus ja nimilappujen jakaminen
- valokuvien käytön lupalapun täyttäminen
- mahdollinen jako ryhmiin

klo 10.00–12.00

- maasto-osuus
- kiireettömästi maastossa liikkuen, jonka aikana keskustelun johdattelu eri teemoihin tavoitteesta riippuen tai muut tehtävät

Klo 12.00–13.00 lounas ja vapaata keskustelua

Klo 13.00–15.00

- mahdollinen iltapäivän työpaja tai esimerkiksi asiantuntijaesityksiä (kokoustiloissa), joissa voi vielä paneutua erityiskysymyksiin tai hyödyntää erilaisia tiedonkeruu- ja työpajamenetelmiä
- yhteenvetokeskustelu päivän tuloksista

Klo 15.00 päivän lopetus ja kotimatka

Huom! Päivän aikana kannattaa ottaa valokuvia, se helpottaa raportointia ja tulosten jäsentelyä. Jokaisen järjestelyihin osallistuvan tulee laatia muistiinpanoja päivästä.

6. Raportointi

Maastokatselmuspäivän raportointi ja tulosten analysointi voi tuntua haastavammalta kuin esimerkiksi kyselylomakkeella kerätyn tiedon analysointi. Raportointitapaa kannattaa pohtia jo etukäteen. Tärkeää ei ole raportin kirjoittaminen itsessään, vaan se, miten maastokatselmuksen opit saadaan parhaiten kirjattua ylös ja vietyä käytäntöön. Raportointiin kannattaa varata aikaa noin 1–2 päivää.

Vinkkejä raportointiin

- kerää järjestäjien ja arvioitsijoiden muistiinpanot yhteen ja kokoa niistä mind map osa-alueittain
- tallenna valokuvat ja palauta kuvien avulla mieleen tapahtumia
- keskustelkaa tuloksista yhteispalaverissa ja kootkaa yhteen päätulokset keskustelun pohjalta
- kirjoita tuloksista tiivis raportti tms., jossa voit hyödyntää valokuvia
- keskustelujen ja esim. työpajojen analysoinnissa voit hyödyntää myös esimerkiksi www.wordclouds.com -sivustoa

7. Maastokatselmusten tulosten jakaminen ja niiden vieminen käytäntöön, kuten:

- retkeilyrakenteiden suunnitelmiin
- asiakaspalveluun
- nettisivujen ja kohdetietojen päivitykseen ja uudistamiseen
- toiminnansuunnitteluun
- hankesuunnitteluun
- tms.

Rohkeasti luontoon -hanke sai rahoitusta opetus- ja kulttuuriministeriön liikunnallisen elämäntavan valtakunnallisesta kehittämisavustuksesta. Hanketta toteutti Metsähallituksen luontopalvelut yhteistyössä Soveltava Liikunta SoveLi ry:n kanssa. Lisätietoja hankkeesta löytyy sivuilta www.metsa.fi/rohkeastiluontoon.

